

Inhoudsopgave

Lijst van gebruikte tabellen	13
Lijst van gebruikte figuren	14
Voorwoord	15
Met dank aan ...	18

Hoofdstuk 1

De uitdaging: werkt *alles* in het onderwijs? **19**

1. Inleiding	21
2. Een schat aan onderzoeksresultaten	23
3. Een verklarend verhaal, geen recept voor 'wat werkt'	25
4. Terwijl wij bewijs verzamelen, blijven leraren lesgeven	27
5. Conclusie	29

Hoofdstuk 2

De aard van het bewijs: een synthese van meta-analyses **31**

1. Inleiding	33
Effectgrootte: hoe groot is het verschil?	34
CLE: hoe groot is de waarschijnlijkheid?	35
Het belang van kleine en grote effecten	36
2. De essentie van het onderzoek, een samenvatting	38
De verdeling van effectgroottes	39
Het typische effect: het kantelpunt	42
De 6 domeinen die een impact hebben op het leren	43
De succesbarometer	44
Het verband tussen effectgrootte en steekproefgrootte	46
3. Conclusie	47

Hoofdstuk 3	
De kracht van zichtbaar onderwijzen en zichtbaar leren	49
1. Inleiding	51
2. Wat leraren <i>doen</i> is belangrijk	52
Een concept voor excellent lesgeven	55
3. Zichtbaar lesgeven	57
4. Een leermodel: van oppervlakkige naar diepere kennis en begrip	59
Oppervlakkige, grondige en conceptuele kennis	61
5. Een leerproces dat leidt tot effectieve leerprestaties	64
6. De zes domeinen die een impact hebben op leerprestaties	66
Welke impact hebben leerlingen op hun eigen leerproces?	67
Welke impact heeft het gezin op het leerproces?	70
Welke impact heeft de school op het leerproces?	71
Welke impact heeft de leraar op het leerproces?	73
Welke impact heeft het curriculum op het leerproces?	75
Welke impact heeft het didactisch handelen op het leerproces?	76
7. Conclusie	77
Geëngageerde leraren	77
Leerdoelen zichtbaar maken	77
Praten over leren en lesgeven	77
Leerlingen actief betrekken bij hun leerproces	78
De leraar begeleidt het leerproces en geeft feedback	79
De deskundige leraar	79

Hoofdstuk 4	
De impact van de leerling op de eigen leerprestaties	81
1. Inleiding	83
2. De achtergrond van de leerling	87
Eerdere prestaties	87
Gebrek aan academisch succes	89
Programma's gebaseerd op Piaget	90
De verwachtingen van de leerlingen over hun eigen prestaties	91
Creativiteit	92
3. De attitudes en het karakter van de leerling	93
Invloeden van de persoonlijkheid	93
Zelfbeeld	95
Motivatie	98
Concentratie, doorzettingsvermogen en betrokkenheid	100
Angst verminderen	101
Ingesteldheid tegenover vakken	103

4. Fysieke kenmerken	104
Geboortegewicht	104
Ziekte	105
Voedingsgewoonten	106
Oefening en ontspanning	107
Medicijnen	108
Geslacht	110
Etniciteit	113
5. Voorschoolse invloeden	115
Vroeg ingrijpen	115
Voorschoolse programma's	116
6. Conclusie	118

Hoofdstuk 5

De impact van het gezin op de leerprestaties **121**

1. Inleiding	123
2. Socio-economische status	124
3. Welzijnsbeleid	127
4. Gezinsstructuur	128
Een- en twee oudergezinnen	128
Vaders die al dan niet thuis wonen	128
Echtscheiding	129
Geadopteerde en niet-geadopteerde kinderen	130
Enige en niet-enige kinderen	130
Beroep van de moeder	131
5. De thuisomgeving	132
Televisie	133
De betrokkenheid van de ouders bij het leren	135
Thuisbezoeken	137
6. Conclusie	138

Hoofdstuk 6	
De impact van de school op de leerprestaties	139
1. Inleiding	141
2. Schoolkenmerken	144
Financiële middelen	144
Schooltypes	146
Charterscholen	146
Religieuze scholen	147
Zomerprogramma's	148
Desegregatie	149
Studentenhuizen	151
3. De schoolsamenstelling	152
Schoolgrootte	152
Zomervakantie	154
Veranderen van school	155
Privélessen	156
4. Leiderschapstijl	157
5. Effecten van de klassamenstelling	161
Klasgrootte	161
Open versus traditionele onderwijsprogramma's	165
Homogene klassen	167
Combinatieklassen en graadklassen	171
Niveaudifferentiatie binnen de klas	174
Leren in een kleine groep	176
Inclusief onderwijs	177
Niet-gemengde klassen: meisjes versus jongens	178
Zittenblijven	180
6. Aangepast leertraject voor hoogbegaafde leerlingen	183
(Hoog)begaafde leerlingen op niveau groeperen	183
Versnellen	185
Verrijken	187
7. Invloeden van de klas	188
Klasklimaat: klassenmanagement	188
Klasklimaat: groepscohesie	190
Het reduceren van storend gedrag	192
De invloed van klasgenoten	194
8. Conclusie	196

Hoofdstuk 7	
De impact van de leraar op de leerprestaties	199
1. Inleiding	201
2. De lerarenopleiding	204
Micro-teaching	208
3. De vakkennis van de leraar	211
4. De kwaliteit van lesgeven	213
5. De relatie tussen leraar en leerling	218
6. Professionele ontwikkeling	220
7. Verwachtingen van de leraar	223
8. Het al dan niet etiketteren van leerlingen	228
9. De helderheid van de leraar	230
10. Conclusie	231
De impact van de leraar op het leren	231
De lerarenopleiding	232
Vakkennis	233
De verwachtingen van de leraar	233
De impact van een positieve relatie tussen leraar en leerlingen	234

Hoofdstuk 8	
De impact van onderwijsprogramma's op de leerprestaties	235
1. Inleiding	237
2. Onderwijsprogramma's: leren lezen	239
Lezen: programma's voor visuele perceptie	240
Lezen: woordenschatprogramma's	241
Lezen: de fonetische leesmethode	243
Lezen: programma's om zinnen te combineren	246
Lezen: programma's voor herhaald lezen	247
Lezen: programma's voor begrijpend lezen	248
Lezen: de 'whole language' benadering	250
Lezen: ervaringen met (voor)lezen	252
Lezen: tweede- en derdekansprogramma's	254
Algemene kanttekeningen bij de meta-analyses betreffende lezen	255
3. Schrijfprogramma's	258
4. Drama- en kunstprogramma's	260
5. Wiskunde programma's	262
Het gebruik van rekenmachines	264
6. Wetenschapsprogramma's	266
7. Onderwijsprogramma's om waarden en normen aan te leren	269
8. Programma's voor sociale vaardigheden	270

9. Programma's voor loopbaanbegeleiding	273
10. Geïntegreerde onderwijsprogramma's	274
11. Perceptueel-motorische programma's	275
12. Tactiele stimulering	276
13. Impact van spel op leerprestaties	277
14. Specifieke onderwijsprogramma's	278
Creativiteitsprogramma's	278
<i>Outward Bound</i> of avonturenprogramma's	280
Buitenschoolse activiteiten	282
Tweetalige programma's	284
15. Conclusie	285
Een gemeenschappelijk concept van vooruitgang	285
Leerlingen brengen tot leren	286
Programma's voor sociale vaardigheden	287

Hoofdstuk 9

De impact van onderwijs: succescriteria, leerdoelen en feedback **289**

1. Inleiding	291
2. Toepassingen met de focus op leerdoelen	293
Doelen	295
Concrete leerdoelen en werken met bestaande cognitieve structuren of voorkennis	300
Conceptmappen	302
Leerhiërarchieën	304
3. Toepassingen met de focus op succescriteria	305
Mastery learning: begeleid zelfstandig leren of 'leren leren'	306
Kellers gepersonaliseerde instructie	308
Uitgewerkte voorbeelden aanbieden	309
4. Toepassingen met de focus op feedback	311
Feedback	311
Frequent testen en de impact van testen	319
Leren testen afleggen en coachen	321
Formatief evalueren	323
Vragen stellen	324
Nabijheid en betrokkenheid van de leraar	326
5. Toepassingen met de focus op het perspectief van de leerling	327
Hoeveel tijd besteden aan taken?	327
Gefaseerd versus geconcentreerd oefenen	329
Peer tutoring	331
Het werken met mentoren	333

6. Toepassingen met de focus op het metacognitief en zelfregulerend leren van de leerling	334
Metacognitieve strategieën	334
Studievaardigheden	335
Zelfverwoording en zelfbevraging	340
De controle van de leerling over het leren	341
Interacties tussen begaafdheid van de leerling en aanpak van de leraar	342
Aanpassen aan de leerstijl	344
Individueel onderwijs	348
7. Conclusie	350
Het belang van uitdagende leerdoelen en feedback	350

Hoofdstuk 10

De impact van onderwijsstrategieën op leerprestaties **353**

1. Inleiding	355
2. Toepassingen met de focus op onderwijsstrategieën	356
Strategieën aanleren	358
Rolwisselend onderwijzen	362
Directe instructie	363
Bijkomende hulpmiddelen	367
Inductief onderwijzen	368
Onderzoekend leren	369
Probleemoplossend leren	371
Probleemgestuurd leren	373
Coöperatief, competitief, individueel en heterogeen leren	375
3. Toepassingen met de focus op onderwijshervormingen op schoolniveau	
Allesomvattende interventies voor leerlingen met leerproblemen	379
Speciale programma's voor het hoger onderwijs	385
Co-teaching/teamteaching	386
4. Toepassingen die gebruikmaken van technologie	387
Computerondersteund onderwijs	387
Web-based leren	398
Interactieve videomethodes	399
Visuele en audiovisuele methodes	401
Simulaties	402
Geprogrammeerde instructie	404
5. Toepassingen met de focus op leren buiten de school	405
Afstandsonderwijs	405
Thuisonderwijs	408
Huiswerk	409
6. Conclusie	412

Hoofdstuk 11	
Alles op een rijtje gezet	413
1. Inleiding	415
2. Zal bewijsmateriaal een verschil maken?	419
3. Leren is een persoonlijke aangelegenheid	421
4. De empirische zoektocht naar verklaringen	424
5. Onderwijs- en leerstrategieën	427
6. De context van klassen is divers	431
7. Het concept van niveau van begrip	433
8. Het zero- en kantelpunt	435
9. Wat is zo bijzonder aan 'innovaties'?	438
10. Waarom kunnen ze niet veranderen?	439
11. De aard van het bewijsmateriaal	444
12. Kosten en baten van vernieuwingen	445
13. Implicaties voor het beleid	449
14. Kan dit allemaal gerealiseerd worden?	451
Bijlagen	457
Bijlage 1: Kanttekeningen bij meta-analyses	459
Bijlage 2: Vroegere pogingen om een synthese te maken van meta-analyses	462
Appendices	467
Appendix A: De meta-analyses met update (2014)	469
Appendix B: Lijst van effecten op prestaties volgens de meta-analyses	533
Index	537
Bibliografie	549